

סדר הלימוד ליום כו טבת [יום 115 בשנה]

קום רועה הנאמן לסדר דינים בהלכות נזיקין, בסדור של השם הזה, הוי"ה, שהיא (תהלים סח) רכב אלהים רבתיים אלפי שנאן, שהם שור נשר אריה אדם, שהרי מצד הימין, ששם ידו"ד, ארבע חיות, כך הוא סדורם: אדם אריה נשר שור. וכפי השנויים שמתהוים, כך היא תנועת וסדור החיות. והחיות של הצד האחר, שהם נזיקין של שמאל, כך סדורם: שנאן. ומשום זה ההתחלה שלהם – השור – קשור לארבעה אבות נזיקין – השור והבור והמבעה וההבער, והסיום שלהם אדם, מועד.

קום התעורר בדינים. פתח רועה הנאמן ואמר, (שם כא) אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. אדני"י בהפוך אותיות – דינ"א, ומשום זה אמרו בעלי המשנה, דינא דמלכותא דינא. כל הדינים בשם הזה נדונו. (בה' בד') בד', בג'. בד' – שכינה (בית דין בשלשה, בית דין שכינה בשלשה) כנגד שלשת האבות. עמוד האמצעי, דין אמת, והוא דין לדון מצד של אדני"י, ששם הוא דין אמת. ומצד של שם אלהים, שופט. זהו שכתוב (שם עה) כי אלהים שפט.

ומהם הדינים? אחד, לדון בנזקי שור. שני, לדון בנזקי בור. שלישי, לדון בנזקי אש. רביעי, לדון בנזקי אדם. ואחריהם לדון בדיני ארבעה שומרים: שומר חנם, ושומר שכר, והשואל, ונושא שכר. (והשוכר) כנגדם ארבעה דינים: דין חלקת השתפים, דין חלקת קרקעות, דיני עבדים ושפחות, דיני תובע ונתבע בכמה מיני תביעות של חיוב ממון וגזל ואבדה, או שמזיק לחברו והורגו באחת מארבע מיתות בית דין.

אדון הוא הקדוש ברוך הוא, באדני"י, לדון בכל מיני דינים את השפחה הרעה כי תירש גברתה, שממנה כל הנזקים נמצאים, שהם (כל) מלאכי חבלה, שמהם נשמות הרשעים, כמו שבארו בעלי המשנה, נשמות הרשעים הן הן המזיקים של העולם. אל אחר, מזיק, גזלן רשע. וכת זוגו סם המנות.

נזק שכת ובשת ורפוי – לשכינה ובניה. שכת – של בטול תורה שבטלה את בניה. ורפוי – שגרמה להם שמתרפים מדברי תורה. נזק – בכמה נזקים של מלאכי חבלה, בעלי משחית אף וחמה.

ובשת - שהיו מבזים את השכינה בכוכבים ומזלות, השקר שלהם, והיו אומרים איה אלהיה. וכמה גזלות מהשפחה הרעה, שנאמר בה (ישעיה ג) גזלת העני בבתיכם.

כמה ברכות גוזלת את השכינה השפחה הרעה; בכבוד המס, ובכבוד של כמה דינים משנים על בניה, וכמה קרפנות של בית המקדש שבטלה לגבירה. ובשת של הגבירה שנשארה ערמה מארבעה בגדי זהב שמאירים מארבעה טורי אבן בשתיים עשרה אבנים מרגליות. מעיל בכמה זגים ורמונים. וארבעה בגדי לבן שבהם היתה הגבירה מתקשטת לפני המלך. זהו שכתוב (בראשית ט) וראיתה לזכר ברית עולם. וגוזלת את גברתה כמה מאכלי הקרפנות. שור מועד בעלה, נכנס לבית המלך רבנו בארבעה אבות הנזיקין שלו, (שהם יחזקאל א) ופני השור מהשמאול לארבעתן) עון ומשחית אף וחמה, שכלם מועדים לקלקל. בגוף שלו הרביץ על הכלים, מזבח מנורה שלחן ושאר כלים. רכץ עליהם ושברם. ובשן שלו אכל כל הקרפנות של מאכלי השלחן, ואת השאר רמס ברגליו, (ומחק הכל, והשאר שהם אמורים ופדרים, שירי מנחות, רמס ברגליו) ובקרנו הרג כהנים ולוים. הרס הכל, חלל ממלכה ושריה.

הבור נקבה רעה, לילית, בביתה, שהיא בית הסהר, תפסה את הגבירה ובניה, השפחה רעה, בגלות שלה, ושמה אותה בכמה שלשלאות, ואסרו לבניה את ידיהם מהדקים לאחור. (איכה א) היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח. ולא עוד, אלא (שם) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה גם היא נאנחה ותשב אחור.

ולא עוד, אלא זונה, שהיא הבער, שהינו אש, ויצת אש בציון. אחר כך קם אדם בליע"ל רשע, רביעי לאבות הנזיקין, שנאמר בו אדם מועד לעולם, בין ער בין ישן, ושלח את בעירה, ואכל והשמיד וגדע כרמים ופרדסים של ירושלים, וכלה הכל.

רבון העולם, אתה אמת ותורתך אמת, נתת לנו מצות תפלין, לצדיקים גמורים הוא שכר כפי מעשיהם, פאר על ראשם, ומשמשים את אבותיהם ואמם, כמו שהגוף שכל איבריו משמשים את הראש, כך האשה משמשת את בעלה.

ויש מלאכים המשמשים את הגוף, ומלאכים המשמשים את הנשמה. וכמו שיש הפרדה בין גוף ונשמה, כך יש הפרדה בין

המלאכים של הגוף לבין המלאכים של הנשמה. ויש נשמה לנשמה, ומלאכים למלאכים, (קהלת ה) כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם. ואלה שהם נשמה לנשמה, כלם אחד. ואף על גב שדרך משל, הם כגוף אצל הנשמה אלה לאלה, משום שמקבלים אלה מאלה. כך השכינה (הנשמה), אף על גב שהיא כנגד שאר האורות של הבריאה כנשמה אצל הגוף, כנגד הקדוש ברוך הוא היא חשוכה כגוף, אבל הכל אחד. כאן גוף ונשמה הכל אחד. מה שאין כך באדם, שגופו ונשמתו בפרוד, זה חמר וזה שכל, זה חיים וזה מות. אבל הקדוש ברוך הוא חיים ושכינתו חיים. זהו שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה.

וכף אותם שרשומים בסימני הקדוש ברוך הוא ושכינתו, הם רשומים בימי החל באות של התפלין, באות של המילה, ורשומים בזכור ושמור בשבת. רשומים בתורה שבכתב שנתנה מימין, ובתורה שבעל פה שנתנה משמאל. והקדוש ברוך הוא זכור מימין, ושמור משמאל. והשכינה זכירה מימין, ושמירה משמאל. הן תפלין של ראש של האדם, ותפלין של יד. וכך שכינה, תורת ה' תמימה, והמצוה שלו. וזה מהצד של העמוד האמצעי, שהוא כולל דין ורחמים. זכור ושמור. נקראת היא זכירה ושמירה. ובכל המצוות היא שקולה אליו במדרגה.

אבל מצד החסד - הקדוש ברוך הוא הוא זכור, והשכינה שמור. כמו שבארוה בעלי המשנה, זכור לזכר, ושמור לכלה. משום שבימין ובשמאל הענפים מתפרדים, כמו כנפי ראה שהן פרודות מלמעלה. כנגדם חיות, ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. וכנגד פתוחות של ספר תורה. למטה שניהם ביחוד אחד, כמו סתומות של ספר תורה, שאין שם פרוד. ומשום כך במקום של יחוד, שהוא גוף, דומה לשרה של לולב. אם נפרצו או נפרדו עליו - פסול.

בכמה רשומים רשם הקדוש ברוך הוא את ישראל להודע למלאכים. אלו מימין, שתלויים מהקדוש ברוך הוא, או אלו משמאל, שתלויים מהשכינה, או אלו שתלויים מהקדוש ברוך הוא ושכינתו ביחוד אחד. ודאי אלה שיש בהם תורה רשומים בחסד, ואלה שיש בהם מצוה רשומים בגבורה, ואלו בעלי התפלין ואות שבת ואות ברית רשומים בצדיק.

והבהמות, עמי הארץ, הם רשומים בהעברת ערלה ופריעה. עופות - בזפק ובקרקבן נקלה, בהעברת הזפק וקלפת הקרקבן, הם רשומים בעופות לאכל. ובהמות בשני סימנים - מעלת גרה ומפרסת פרסה. כלם רשומים בשני סימנים, כמו ערלה ופריעה, שמעברים מהעם הקדוש.

אבל תלמידי חכמים, כלם רשומים מהם בפסא. ומהם במלאכים, בארבע חיות הפסא. מהם בכוכבים ובמזלות, ומהם רשומים במדות שהקדוש ברוך הוא נודע בהם. ואותם שמתעסקים בתורה ומצוות לשמו של הקדוש ברוך הוא שלא על מנת לקבל פרס, אלא כבן המחזיב בכבוד אביו ואמו, זה ודאי נקשר ונרשם בעמוד האמצעי ושכינתו, כאלו בו הם היו אחד.

ומי שיש בו תורה בלי מצוה או מצוה בלי תורה, כביכול כאלו היו בו בפרוד. אבל בזה וזה, כמו אילן שענפים נפרדים לימין ולשמאל, והאילן היחוד של שניהם באמצע.

הרשעים רשומים בלי סימני טהרה, אותם שאין להם תפלין על הראש והזרוע, ואותם שלא רשומים בתורה ומצוות, ואלה שלא שומרים זכור ושמור, ולא רשומים בתכלת ולבן של ציצית. ואלה שלא רשומים בסימנים הללו, שקץ הם לכם, אינם ישראל, אלא עמי הארץ. מה אלה שקץ ושרץ - אף הם (כד) שקץ ושרץ. כמו שבארוה בעלי המשנה, עמי הארץ הם שרץ, ונשותיהם שקץ. ועל בנותיהם נאמר, (דברים כז) ארור שכב עם כל בהמה.

ומיתתם מיתה בגלוי, ואין מיתה אלא עני, ומיתת העני שלהם לא תהיה בכסוי, כמו עופות שדומים לבעלי מצוות, אלא בגלוי, לעיני העם, שעני חשוב במת. ויש עני בכסוי מעיני בני אדם. ויש עניות לעיני כל, כזריקת דם הבהמה, וזריקתה לעיני כל, ששופכים דם לפני הכל. כך העניים שדמם נשפך בפניהם לעיני בני אדם ונעשים לירקים כמו מתים.

ואם חוזרים בתשובה ולא פותחים פיהם להטיח דברים כלפי מעלה, ומיתתם בסתימת פה, כמו בהמה שהיא מתה ואין לה קול ודבור. וכדודי כך הוא יאמר: אין לי פה להשיב, ולא מצח להרים ראש. ויתודה, ומיחד את הקדוש ברוך הוא בכל יום להיות

מיתתו באחד. כמו שחיתת הבהמה בשמים עשרה בדיקות ספין, ובספין שהוא אף"ד.

ומברך ומקדש את הקדוש ברוך הוא בכל יום בברכו ובקדשה, ובכל אכילה ושתייה שלו. כמו שמברך הפה: ברוך אתה - הרי ברכה. אשר קדשנו - הרי קדשה. פשהרוח מברכת את הקדוש ברוך הוא בכל יום בברוך, ומקדשת אותו בקדשתו ומיחדת אותו ביחוד שהיא שכינתו, הקדוש ברוך הוא יורד על אותה רוח בכמה מחנות.

אליהו, ודאי אדם שמברך ומקדש ומיחד את הגבירה, כמה מחנות של הגבירה עולים עמו, ומחנות המלך יורדים אליו. וכלם כדי לשמרו, ולהודיעה לאותה רוח כמה חדושים ועתידות בחלומות בנבואה, וכמה סתרים, כמו שיעקב שנאמר בו, (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. ועל מחנות המלך והגבירה נאמר (שם לב) ויקרא שם המקום ההוא מחנים. אבל המלך והגבירה לא יורדים לשם.

אמר אליהו, רועה הנאמן, כך זה ודאי, אבל משום שפכל מצוה ומצוה היתה השתדלות שלך ליחד את הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלמעלה ולמטה, כך הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל מחנותיו מעלה ומטה מתיחדים עם רוחך בכל מצוה ומצוה, כבן המלך שהאב והאם אוהבים אותו ומנשקים אותו, ומחביבות שלו אינם מאמינים למחנותיהם, אלא הם בגופם שומרים אותו.

משום שאותה הרוח שלך היא מצד העמוד האמצעי, שהוא ו' כולל אב ואם, שהם י"ה. הנפש שלך, בת יחידה, מצד האות ה', השכינה התחתונה לא זזה ממך. וכמו שאבא ואמא שומרים את הבן, כך שומרים את הבת במחנות עליונים, שהם מחנים. ובמחשבה העליונה עולים לרוחך, כמו שבארוה, ישראל עלה במחשבה. יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ומתי רוחך עלתה במחשבה? כשהיא שלמה, ונאמר בזה (תהלים קג) כל הנשמה תהלל יה. ובנפש שהיא ה'.

ברוח ה' נאמר, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. והם רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה וגו'. שלם בארבע אותיות, עלה במחשבה, ועלת העלות מעטרו בכתר. בכל הכבוד

הזה רוחך עולה ויורדת כל לילה, וכל הדברים שהתגלו לך בחסד, ועליהם נאמר ואתם וכו') על כתר (דברים ד) ואתם הדבקים בה'. אתם, ולא אמות עובדי כוכבים ומזלות. ומשום זה, (שמות כב) זבח לאלהים יחרם. אלהים אחרים. בלתי לה' לבדו.

אשרי העם הקדוש שנקראו צאן של הקדוש ברוך הוא, להקריב את עצמם קרבנות לפניו, כמו שנאמר (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום נחשכנו כצאן טבחה. ומקריבים את עצמם כמו צאן, בתענית. שמעוט החלב והדם שבתענית חשוב יותר מקרבן בהמות, שהיה מתמעט הדם והחלב וכל אותם אמורים ופדרים שנאכלים כל הלילה.

אשריהם (ישראל) שמקריבים את רוחם קרבנות לפני ה', ובכל לילה ולילה שרוחם היא העולה אליו, אם מעלה אותה בתורה ומצוה, בתורה שהיא עשור אמירות, שנתנו מהאות י' שבשש דברות, מאותיות ה"ה. (כו', בששה) בשש חמשי תורה בספר בראשית. חמשה הם שנקראו חמשה חמשי תורה. ששי נקרא ספר בראשית. ובמחשבה שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שנאמר בו ישראל עלה במחשבה. ולא יזה מקום עולה? לכתר ששם עלת העלות, מפלא ומכסה.

אשרי מי שמעלהו במצוה, שהיא מצות תפלין, שבהן ארבע פרשיות, שבהן שם יהו"ה: י' - קדש לי. ה' - והיה כי יביאך. ו' - שמע ישראל. ה' - והיה אם שמוע. במחשבה. לקשר אותה ביד, שהשכינה היא י"ה וכלולה ממעשה שהיא ה'. ודבור שהיא בינה כלולה ו' ספירות. ובמחשבה, שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, יהו"ה. י"ד אותיות, כחשבון יד. ונרמזו בארבע פרשיות, ובית התפלין א', ושתי רצועות הראש - שבע. ששני שיני"ן תשע, וקשר הרצועה עשר. וארבע פרשיות היד - הרי י"ד, יד השכינה, יד יהו"ה. **בשביעה** נאמר, (שם לא) בידך אפקיד רוחי וגו'. הרוח נפקדה ליהו"ה, והקדוש ברוך הוא יורד אליו לקבלו לשכינה, ושומרים אותו הקדוש ברוך הוא ושכינתו. ומי גורם את זה? מי שבכל מצוה ומצוה מעלה שכינה אל הקדוש ברוך הוא.

ושבעים תבות של יענף ה' ביום צרה, ובמה היא צונחת? אלא ודאי בישראל יש בעלי תורה, מלאכים, מצד של אילת השחר,

שהיא שכינה. ושתי דרגות הן - בקר ושחר, ועליהן נאמר (תהלים טז) נעמות בימינו נצח. בקר של אברהם, שהוא חס"ד, זה עולה יותר ביום הגאולה, אבל השחר מקדים ליום הגאולה, ומיהו? נצח, ששכינה מצדו נקראת אילת השחר.

ומשום כן, ל"מ נצח, שם נצ"ח, שם ל"מ, שהם שבעים הקולות שצונחת אילת השחר על בניה, שהתחזק עליהם הקדרות בגלות, שחרות השחר בשבעים השנים האחרונות. (בשבעים) באותו זמן יתקיים בישראל, (ישעיה כו) כמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק בחבליה כן היינו מפניך ה'. ועל כן נקנה לך ה' אלהינו:

ובהם האילת מכניסה ראשה בין ברפיה. הראש הוא צדיק יסוד עולם. בין ברפיה שהם נצח והוד. ונשבע לה בו לפדות את בניה בבקר, שהיא אריה, בקר ימין של אברהם, משיח בן דוד שיוצא מיהודה, שנאמר בו (בראשית מט) גור אריה יהודה. ומשום זה (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר.

ובה (ישעיה סג) מוליך לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים וגו'. משום שתפארת היא דרגת משה, הגוף, וחסד זרועו, ומשה נקשר בע"ב שהוא חסד, דרגתו של אברהם. שכן עולה בחשבון ח"י - וו"ו מן ויסע ויבא ויט, שלשת ענפי האבות. ש, שנקשרה בש' של משה, שנאמר בהם (יחזקאל א) ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל וגו', ופני נשר לארבעתן. מ"ה מן משה, ודמות פניהם פני אדם.

בזרוע שמאל נאמר שמאל דוחה, וימין מקרבת. שאף על גב שהקדים בתשרי, שבארוה בו בעלי המשנה, בתשרי עתידים להגאל - תהיה דוחה, כדי שלא ימות משיח בן אפרים. דוחה מתשרי שהיא שמאל, עד שיקרב ימין, פסח זרוע ימין. לקיים בזה (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, וזהו בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, לקיים בהם (ישעיה נד) ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך ה'.

ואחר כך כלם נוטלים מגבורה, שממנה משיח בן אפרים, לטל נקמה משונאיו. שכן צריך לנקות את התבואה, שהם ישראל, בימין, ואחר כך לשרף את הקש בשמאל. זהו שכתוב (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להכה ובית עשו לקש ודלקו בהם

וְאֶכְלוּם. וְכִנּוּס הַתְּבוּאָה זֶהוּ הָעֲמוּד הָאֲמָצְעִי, בּוּ (בראשית כה) וַיֵּאָסֶף
(אָל עֲמִיו). לְאִיזָה מָקוֹם? לְבֵית, זו הַשְּׂכִינָה.

אָבֵל בְּדִרְגַת מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף הוּא רֹמֵז, (במדבר כה) עֲתָה יִלְחַכּוּ הַקְּהֵל
אֶת כָּל סִבִּיבֹתֵינוּ כְּלַחֵף הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשָּׂדֶה. שְׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר
(תהלים צא) בִּפְרוֹחַ רְשָׁעִים כָּמוֹ עֵשֶׂב וְגו'. מִפֶּסֶח וְעַד תִּשְׁרִי תִהְיֶה
הַגְּאֻלָּה, שֶׁהוּא עַד. וּמִשָּׁם וְאֵילֶךְ תִּהְיֶה הַשְּׂמֵדָתָם, לְהַשְּׂמֵדֵם (גְּאֻלָּה)
עֲדֵי עַד. (ולא עַד בְּכֹל, אֲלָא עַד שְׁמַגִּיעַ לְעַד. מִשָּׁם וְאֵילֶךְ לְהַשְּׂמֵדֵם עֲדֵי עַד) כְּשֶׁהִגִּיעוּ
לְתִשְׁרִי, שֶׁהוּא שׁוֹר, בּוּ כְּלַחֵף הַשּׁוֹר.

וּסְמִיכָתָם (שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַנְּטִיָּה שֶׁלֵּהֶם בְּיָמָיו) שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו, שֶׁהוּא אַרְיָה.
אָבֵל הַקִּימָה שֶׁלֵּהֶם בְּגוֹף הָאֵילָן. וְזֶהוּ כָּל הַכּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ
בְּכַרוֹף, צַדִּיק. שְׁנֵאֱמַר בּוּ בְיוֹסֵף הַצַּדִּיק, (בראשית לו) וְהִנֵּה תִסְבְּינָה
אֲלֵמֵתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּוּ לְאֵלֵמֵתִי. וְזֶהוּ (רות ג) חֵי ה' שְׂכָבִי עַד הַבֶּקֶר. וְכָל
הַזּוֹקֵף זּוֹקֵף בְּשֵׁם - דִּרְגַת מִשָּׁה רַבְּנוּ לְמַעְלָה. (וּבַמִּשָּׁה) וּמִשָּׁה לְמַטָּה,
בּוּ יְקוּמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כָּמוֹ אֵיבָרִים שֶׁל הַגּוֹף, שָׁבוּ כָּלֶם זְקוּפִים
בְּעַמִּידָה. וּבִזָּה הוּא כָּל הַזּוֹקֵף זּוֹקֵף בְּשֵׁם, מִשּׁוֹם שְׁעֲלִיו נֶאֱמַר (שמות
לג) וְאֲדַעַף בְּשֵׁם.

יְהִיוּ מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, שֶׁהוּא אַרְיָה, מִיָּמֵינוּ, וּמְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף, שֶׁהוּא
שׁוֹר, מִשְׁמָאל. מִיָּמֵינוּ אֲבָרָהֶם, מִשְׁמָאל יִצְחָק, וְהוּא הַנֶּשֶׁר
בְּאֲמָצֵעַ. הַשְּׁלֵשֶׁת שֶׁלֵּהֶם מִצַּד שֶׁל יַעֲקֹב. ש' שֶׁל מִשָּׁה, קִדְשָׁה לָךְ
יִשְׁלָשׁוּ. מִצַּד שֶׁל אַרְיָה שְׁלֵשֶׁת פְּנֵי הָאֲבוֹת נִקְרְאוּ אַרְיֹת. בֶּקֶר. מִצַּד
שֶׁל שְׁמָאל נִקְרְאוּ פְרִים מְנַגְּחִים. וּמִצַּד הָאֲמָצֵעַ נִקְרְאוּ נְשָׂרִים, וְעֲלֵיהֶם
נֶאֱמַר (שמות יט) וְאַשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְּפֵי נְשָׂרִים וְאַבָּא אֶתְכֶם אֵלַי. הֲרִי הֵם
ט'. עֲשִׂירֵי וּרְבִיעֵי אָדָם (מֵה שְׁמוֹ) שֶׁל מִשָּׁה שְׂרוּכֵב עַל שְׁלֵשׁ חִיּוֹת.

וְנֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל, (בראשית א) וַיִּרְדּוּ בְדִגַת הַיָּם - הַמְּמַנִּים עַל הַיָּם בְּצַד
שֶׁל הַנְּחָשׁ, שֶׁהִיא שָׂרָה שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁהִתְפַּשֵּׁט בְּגִלוֹת
הָאֲחֵרוֹנָה מִיָּם עַד יָם. וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם - עַרְבּוּבִיָּה רְעָה. עֲמֻלְקִים,
נְפִילִים, תַּעְרֻבַת שֶׁל כָּל הָאֲמוֹת בְּכָל צַד בְּגִלוֹת הָאֲחֵרוֹנָה, בֵּין
בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּיִשְׁמַעֲאֵל, בֵּין בְּעֵשׂוֹ. וּבִבְהֵמָה - אֵלוּ בְנֵי עֵשׂוֹ
שֶׁשְׁלֵטוֹנִם בְּכָל הָאָרֶץ.

וַיִּתְקַיֵּם בְּמִשְׁחֵיחַ, (תהלים עב) וַיִּרְדֵּי מִיָּם עַל יָם וּמִנְהַר עַד אֶפְסֵי אָרֶץ.
וְכֵן בְּשְׁנֵי מְשִׁיחִים, וְכֵן בְּיִשְׂרָאֵל, וְהַכֹּל בְּזִכּוֹת מ"ה (שְׁמוֹ)
שֶׁל מִשָּׁה. וַיָּבִיאוּ נֵס שֶׁל מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד מִיְהוּדָה - אַרְיָה רְשׁוּם עֲלָיו,

וְגַם שֶׁל מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף - שׁוֹר רָשׁוּם עָלָיו. וְגַם שֶׁל שִׁילָה - אַרְיָה לְיָמִין, שׁוֹר לְשִׁמְאֵל, וְנִשָּׁר בְּאֲמָצֵעַ, וְאָדָם עַל כָּלָם. וְאַרְבַּע פָּנִים לְכָל אֶחָד, אַרְבַּעַה שְׁבָטִים שֶׁל שְׁלֹשׁ חַיּוֹת - שְׁנַיִם עֶשֶׂר. וְלְאָדָם שֶׁהוּא מֵה שָׁמוֹ, בְּנֵי מֹשֶׁה, שֶׁבָאוּתוֹ זְמַן יִתְקַיֵּם בְּמֹשֶׁה (במדבר יד) וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָהּ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ. בָּאוּתוֹ זְמַן, (קהלת ג) מ"ה ש"ה הָיָה ה' וְאֵשֶׁר לֵהֵיוֹת כְּבָר הָיָה.

וְהָאֱלֹהִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף - יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יחזקאל לד) וְאֵתֵן צֹאנֵי צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אִתָּם, הֵיוּ נִרְדָּפִים לְפָנַי הָעֶרֶב רַב, זֹאכִים רָעִים, הָרִי בְנִימִין זָאֵב יִטְרֹף אֲלֵיהֶם, שְׁטוֹרֵף אוֹתָם, וְיִתְקַיֵּם בָּאוּתוֹ זְמַן - בְּבִקְרָא יֹאכֵל עֵד, שֶׁהֵינּוּ עַד כִּי יִבֹּא שִׁילָה, וְזֶה בְּקֹר שֶׁל אֲבִרְהָם. (בראשית מט) וְלְעֶרֶב יִחְלַק שָׁלָל - זֶה עֶרֶב שֶׁל יִצְחָק, שֶׁשָּׁם שְׁנֵי מְשִׁיחִים. בְּאֶחָד יֹאכֵל (הממון) הַמִּמְנָה שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, וּבְאֶחָד יִחְלַק לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל.

יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם אֵילָת, נִרְדָּפִים לְפָנַי הָרָשָׁעִים אַרְיּוֹת, וְיִתְעוֹרֵר נִפְתָּלִי, שֶׁהוּא אֵילָה שֶׁלְחָה הַנִּתֵּן אִמְרֵי שִׁפְרָה. יִתְעוֹרֵר בְּיָמִין, שֶׁהוּא אַרְיָה, מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ גּוֹר אַרְיָה יִהְיֶה מִטְרֵף בְּנֵי עֲלִיתָ. וְיִחְזַק (ויחזק) עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם, כָּרַע שֹׁכֵב עֲלֵיהֶם לְטְרֹף אוֹתָם, מִי יִקְיָמֵנוּ. בָּאוּתוֹ זְמַן נִרְאָה מִי הוּא אֱלֹהֵי אַחֵר שִׁיקִּים אוֹתוֹ מִלְטְרֵף עֲלֵיהֶם אוֹ אִמָּה וְלִשׁוֹן.

וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ כִּיּוֹנָה, נִרְדָּפִים לְפָנַי נִשָּׁר מִצַּד שֶׁל הָעוֹפּוֹת שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם. בָּאוּתוֹ זְמַן יִתְעוֹרֵר נִשָּׁר וְיִפְרֹשׁ כְּנָפָיו עַל עֶרְבוּבֵי הָאֲמוֹת, וְעֶשׂוֹ וְיִשְׁמַעֵאל, שֶׁהֵם עֲמֻלְקִים, וְעֶרְבוּבֵיהֶם רָעָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְטוֹרֵף אוֹתָם שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר אֶחָד מֵהֶם, לְקַיֵּם מֵה שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל, (דברים לב) ה' בְּדָד יִנְחֲנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכַר.

מִשָּׁם וְאֵילָף אֵין מְקַבְּלִים גָּרִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוּהָ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, אֵין מְקַבְּלִים גָּרִים לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ. וְאֲמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם שִׁישָׂאוּ, יַעֲזוּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָזָה שֶׁל אָדָם לְשִׁלֹּט עֲלֵיהֶם, לְקַיֵּם בָּהֶם (ישעיהו ס) כִּי הַגּוֹי וְהַמְּמַלְכָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּךָ יִאֲבֹדוּ. לְקַיֵּם בְּיִשְׂרָאֵל, (בראשית א) וְיִרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וְגו'. (שם ט) וּמוֹרָאֲכֶם וְחַתְּכֶם וְגו'.

וּמִצַּד שֶׁל תְּבוּאוֹת חֲמֹשֶׁה מִיָּנִי לָחֶם, שְׁבוּרִים מְכָלָם, וְהֵם: חֲטָה, וְשִׁעוּרָה, וְכִסְמַת, וְשִׁבְלַת שׁוּעַל, וְשִׁיפּוֹן. הַמְּשִׁיל אוֹתָם

לְיִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שְׁכָתוּב (ירמיה כ) קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, בְּה'.
כְּשִׁיצְאוּ מֵהַגְּלוּת, כִּךְ יִהְיוּ שְׁבוּרִים, עַד שְׁיִתְּבַרְר אֶכָּל מִתּוֹךְ פְּסֻלָּת,
שְׁהִינּוּ קֵשׁ, עָרַב רַב, עַד שְׁיִתְּבַרְרוּ וַיִּזְדַּעְרוּ יִשְׂרָאֵל בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ בַר
שְׁנַבְרָר מִתּוֹךְ מוֹץ וְתָבֵן.

וְעַד שְׁיִתְּבַרְרוּ מֵהֶם, י', שְׁהִיא מַעֲשֵׂר, לֹא שׁוּרָה עַל ה', שְׁהוּא לְחֵם
שֶׁל חֲמִשָּׁה מִיָּנִים, לְקַיֵּם אֶת הַשְּׁבוּעָה (שמות יז) כִּי יָד עַל כַּס י"ה.
וּמִשׁוּם כִּךְ מוֹץ וְתָבֵן אֵינּוּ מְחִיב בְּמַעֲשֵׂר עַד שְׁיִתְּבַרְר. אַחַר שְׁיִתְּבַרְר,
מִתְּכַנְסִים לְאוֹתוֹ מְקוּם שְׁנַקְרָא יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שְׁאֵת הַחֲטָה, אַחַר
שְׁנַבְרָר קֵשׁ וְתָבֵן, מְכַנְסִים אוֹתָהּ לְאוֹצֵר. כִּךְ יִתְּכַנְסוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵם
בַּר, לִירוּשָׁלַיִם, שְׁהִיא בְּנוּיָה עַל הַר ה', שְׁנֶאֱמַר בְּה (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה
בְּהַר ה' וּמִי יִקּוּם בְּמִקְוֹם קִדְשׁוֹ נְקִי כַפַּיִם וּבַר לִבָּב. נְקִי כְּמוֹ בַר,
שְׁהִיא תְּבוּאָה כְּשֶׁנְּבַרְרָת מִתּוֹךְ פְּסֻלָּת. בְּאוֹתוֹ זְמַן – נִשְׁקוּ בַר,
כְּבַתְחֻלָּה, שְׁנֶאֱמַר בּו (שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. בַּר תִּרְגֹּם בֵּן.
בְּאוֹתוֹ זְמַן שְׁיִהְיוּ נְקִיִּים כְּמוֹ בַר מִתּוֹךְ קֵשׁ וְתָבֵן, שׁוּרָה שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם,
וְקוֹרָא לְהֵם בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל.

וְכִךְ מְכַל הָאֵילָנוֹת אֵין שְׁבוּר כְּגִפְן. בְּנִטְעָתוֹ שְׁבוּר, בְּעֲנָבָיו שְׁבוּר,
שְׁהֵם כְּתוּשִׁים בֵּין הַרְגָלִים. וְכִךְ זִית, הַזִּיתִים שְׁלֵה כְּתוּשִׁים.
בְּגֻלוֹת נִמְשָׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְהֵם, זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים פ) גִּפְן מִמְצָרִים תִּסְיַע.
וְכֵן בְּגֻלוֹת הֶרְבִּיעִית, (ישעיה ה) כִּי כָרַם ה' צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל. וְכְמוֹ
זֶה יִשְׂרָאֵל מְשׁוּלִים לְזִית, (ירמיה יא) זִית רַעֲנָן יִפֶּה פְּרֵי תֵּאֲר. וּמִשׁוּם כִּךְ
(תהלים קכח) אֲשַׁתֶּךָ כְּגִפְן פְּרִיָּה בִּירְכָתִי בִּיתֶךָ בְּנִיךָ כְּשִׁתְּלֵי זִיתִים. סְמוּךְ
זֶה לְזֶה, מִשׁוּם שְׁהֵם שְׁבוּרִים בְּגֻלוֹת.

וְאַחַר שְׁיִהְיוּ נְקִיִּים מִתּוֹךְ פְּסֻלָּת, יִתְקַדְּשׁוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בֵּינָם לְנִסְף
עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְזִיתִים לְהַדְלִיק מְאוּר גְּרוֹת לְמִנְוָרָה. וּמִי זֹכֶה
לְזֶה? יֵין שְׁלֵא הַתְּנַסֶּף לְכוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת. שְׁעָרַב רַב הֵם יֵין שְׁהַתְּנַסֶּף
לְכוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וּמֵהֶם מְשֻׁמְדִים, מִיָּנִים, אֶפִּיקוֹרְסִים, מְשֻׁמְדִים
לְעֵבְרוֹת שְׁבָכַל הַתּוֹרָה כְּלָה.

וַיִּשְׂרָאֵל שְׁנֶאֱמַר בְּהֵם, וַיִּתְעַרְבוּ בַּגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם. עַד שְׁיִהְיוּ
דְרוּכִים בֵּין רַגְלֵיהֶם, בְּגֻלוֹת הֵם לֹא נִבְרְרוּ מֵהֶם. וּבְשִׁבְלֵם
אָמַר דָּוִד, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, (שם מט) לָמָּה אֵינְרָא בִימֵי רַע עֲוֹן עַקְבֵי יִסְבְּנִי.
וְעֲלֵיהֶם אָמַר שְׁלֵמָה (שיר השירים א) צְאִי לִךְ בְּעַקְבֵי הַצֹּאֵן. בְּיַעֲקֹב.
שְׁעָלָיו נֶאֱמַר אֵל הַנְּחֹשׁ הַקְּדָמוֹנִי שְׁפָתָהּ אֶת חֲוָה, (בראשית ג) הוּא

ישופך ראש ואתה תשופנו עקב. אחר שיצאו מן הגלות נמשלים לתפוחים ולכל הריחות הטובים, כמו שביציאת מצרים, שכתוב בה (שיר השירים ח) תחת התפוח עוררתִיךָ.

המוצֵה שאחר זו – להביא בפורים, ואחרֶיה – להתודות על הפורים, ואחרֶיה – להתודות על המעשר. ובעלי המשנה מקשים על המעשר, שאם יהיה קדם לקיטתו, או אחר לקיטתו עשורו, כמו אתרוג, שנאמר בו באילן, הלך אחר חנטה. יש מי שאומר אחר בשול הפרות. ואתרוג מקצתו דומה לאילן ומקצתו לתבואה, שהם זרעים, שנאמר בהם שלאחר לקיטתו עשורו. שאילן אינו אלא עד אחר גמר בשולו.

ומשום כך תקנו המוציא ממקום שבשולו יפה, להוציא פת שרוף, אלא ממקום שהוא מטעם. וכך תבואה, אחר לקיטתו הוא כבשול פרות. וישראל משולים לאילן ולתבואה, שנאמר בהם (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך. וכך (דברים יח) ראשית גז צאנך תתן לו, שהם ישראל, שנאמר בהם (יחזקאל לד) ואתן צאנִי. וכך ישראל, קדש (קדש ישראל) ישראל לה' ראשית תבואתה, לאחר לקיטתו מן הגלות – עשור. ונקראו קדש לה'.

וישראל נקראו אילן גדול ותקיף ובו מזון לכל. בו תורה, שהיא מזון למעלה. בו תפלה, שהיא מזון למטה. ואפלו למלאכים אין מזון אלא בישראל. שאם ישראל לא יתעסקו בתורה, לא היה יורד להם מזון מצד של התורה שנמשלה לעץ. זהו שכתוב (משלי א) עץ חיים היא למחזיקים בה. ולפרי, שהוא מצוה.

וכך התורה נמשלה למים, ואלה לאש, ולא היו יורדים מים מלמעלה, וחמה שהיא אש, לא היתה יורדת (מלמעלה) לבשל את פרות האילן, אלא בשביל ישראל, ומשום זה נאמר בישראל, (שיר ב) התאנה חנטה פגיה. אלו בעלי מצוות. והגפנים סמדר נתנו ריח, כשפותחים בתשובה, ומיד נאמר בישראל, קומי לך רעייתי יפתי ולכי לך, מן הגלות.

ומשום זה באילן, שהוא עץ החיים, בתורה, באלו שמשתדלים בה הולכים אחר חנטה ומעשרים אותו, ששורה עליהם יו"ד, שהיא חכמ"ה, א' מ', ובה מתכנסים ה"ה, שהם פרות האילן. ומהו האילן? ו'. אבל שאר העם, אחר לקיטתו מן הגלות – עשורו, אותם

צדיקים שנאמר בהם (ויקרא כג) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר. הדר במעשיהם, שאחוזים בבעלי תורה ומצוות, ואחר לקיטה הולכים לגביהם (ולגבי זרעים של תבואה. ואחר חנטה הולכים אליהם) כְּאֵילָן.

ומישום זה פרשה במסכת קדושין, בא להשמיענו שאתרוג כִּירָק. מה יִרָק דרכו לגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עשורו, אף אתרוג גם דרכו לגדל וכו' ומצד של החכמה, אין מים אלא תורה. ובמקום אחר למעלה, וזה ששנינו, אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים; הרי אתרוג אוחד שני צדדים, ואתרוג הוא דיוקן הלב שאחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה – הלב רואה. אחוז למטה – בדעת, כמו שבארוה, הלב יודע. דעת היא אילן, התורה הפרי שלו. העינים שהן המצוות שבהן – הלב רואה. (ע"כ רעיא מהימנא)

ואנשי קדש תהיון לי וגו'. רבי יהודה פתח, (איוב כח) והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא רוצה לכבדם יותר (בכבוד שלהם) מכל שאר בני העולם. בתחלה אמר להם, (שמות יט) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. לא וזה האהבה הרבה מהם עד שקרא להם וגוי קדוש, שהוא יותר. לא וזה האהבה מהם עד שקרא להם (דברים יד) כי עם קדוש אתה. לא וזה האהבה מהם עד שקרא להם (שמות כב) ואנשי קדש תהיון לי, שהוא יותר מן הכל.

כתוב והחכמה מאין תמצא. התורה יצאה מחכמה, ממקום שנקרא קדש, והחכמה יצאה ממקום שנקרא קדש הקדשים. רבי יצחק אמר, וכן יוכל נקרא קדש, שכתוב (ויקרא כה) יוכל היא קדש תהיה לכם. וישראל כלולים מהם. זהו שכתוב ואנשי קדש תהיון לי.

בתחלה קדוש, ועכשו קדש. מה בין זה לזה? אמר רבי יוסי, זה למעלה וזה למטה. וזה לא כף, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו. במקום זה נקרא קדוש, ולמעלה למעלה קדש.

רבי אבא היה הולך בדרך, והיו הולכים עמו רבי יוסי ורבי חייא. אמר רבי חייא, ואנשי קדש תהיון לי, מנין לנו? אמר לו, הרי רבי יוסי וכל החברים יפה אמרו, וכך זה. מנין לנו? שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. ראשית, ודאי חכמה נקראת ראשית, שכתוב (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה'.